

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Харків, 2016

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО УМОВ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Дошкільні навчальні заклади є важливими інститутами соціалізації дитини. З початком відвідування дитячого садка дитина знайомиться з суспільними нормами, навичками соціальної взаємодії, вчиться погоджувати власні дії з колективом тощо. Фактично група однолітків, членом якої стає дошкільня, є макромоделлю «дорослого» суспільства, до якого слід адаптуватися. За визначенням словника [6, с. 8] соціальна адаптація включає активне засвоєння діючих у суспільстві норм та оволодіння відповідними формами та способами спілкування і діяльності.

Із прийняттям Базового компонента дошкільної освіти (1998, 2012 рр.), нині діючих чинних програм дошкільної освіти, питання соціального розвитку дошкільника, його гармонійна адаптація до нових умов життя та соціалізація постали пріоритетними.

Аналіз наукових робіт (Л. Артемова, А. Богущ, Г. Беленька, О. Кононко, Т. Поніманська та інших) дозволяє стверджувати, що однією з умов успішної адаптації дошкільників є педагогічна підтримка, до застосування якої мають бути готові усі співробітники дошкільних навчальних закладів, особливо соціальний педагог. У своїй соціально-педагогічній діяльності він допомагає дитині увійти у нове соціальне оточення, навчитися довіряти новим дорослим і дітям, погоджувати власну діяльність із правилами, які встановлені у дитячому колективі тощо. У зв'язку з цим сучасний соціальний педагог дошкільного навчального закладу повинен бути озброєний знаннями щодо формування соціальної орієнтації дитини, стимулювання її особистісної самореалізації, набуття необхідного для віку малюка соціального досвіду, закладання основ його соціальної адаптації тощо. Отже, якісна професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до адаптації дошкільників є одним з важливих напрямів у вирішенні проблеми сприяння успішній адаптації молодших дошкільників до дошкільного навчального закладу.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми адаптації молодшого дошкільника показав, що досліджено такі її аспекти: логіка та закономірності підготовки майбутніх соціальних педагогів до різних напрямків педагогічної діяльності (А. Богущ, С. Вітвицька, Н. Гавриш, Т. Жаровцева, О. Коберник, І. Коновальчук, В. Кузьменко, Л. Макарова, Г. Нагорна, Т. Поніманська); теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування (О. Бодальов, Т. Василичина, В. Кан-Калик, О. Леонтєв, І. Рогова, В. Семиченко); форми активного вузівського навчання як передумови становлення творчої особистості (О. Вербицький, І. Дичківська, Н. Кічук, В. Кузьменко, Н. Луцан, С. Харченко); професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів (І. Бех,

О. Безпалько, І. Зверєва, О. Гуренко, А. Капська, І. Пеша, Л. Штефан та інші); питання адаптації молодших дошкільників до дошкільного навчального закладу (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, О. Кононко, Т. Поніманська та інші).

Метою статті є: визначити особливості підготовки майбутнього соціального педагога до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Посада «соціального педагога» в Україні була введена у 1991 році, проте до Державного класифікатора професій вона увійшла лише у 2002 році, а до дошкільного навчального закладу згідно з Положенням про психологічну службу системи освіти України в 2001 р. Зважаючи на багатоманітність завдань, вирішення яких покладено на соціального педагога дошкільної установи, питання підготовки фахівців цього профілю потребує інноваційного підходу до організації навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів – це цілісний освітній процес, важливою особливістю якого є поєднання оволодіння фаховими знаннями та вміннями із формуванням необхідних особистісних якостей майбутніх працівників, прищепленням відповідних практичних навичок [5, с. 370]. У процесі підготовки формується відповідна готовність до здійснення професійної діяльності та виконання професійних обов'язків.

На основі аналізу наукової літератури поняття «готовність майбутніх соціальних педагогів до адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов ДНЗ» можна визначити як результат, що характеризується здатністю забезпечувати дітям дошкільного віку успішну соціальну адаптацію у дитячому садку, організувати і регулювати свою соціально-педагогічну діяльність, позитивне ставлення до діяльності, підкріплене стійкою мотивацією, адекватні вимоги професійної діяльності до рис характеру, особливостей темпераменту, наявність необхідних знань, умінь та навичок, практичні уміння та навички організації змістовної діяльності дітей дошкільного віку.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу, враховує певні критерії та показники готовності студентів до цієї діяльності:

1. Мотиваційний. Усвідомлення значущості соціально-педагогічної роботи; бажання допомогти дошкільнику; орієнтація педагога на індивідуальність кожної дитини, особливості її соціального розвитку; бажання організувати індивідуальні чи групові заняття з дітьми, які сприятимуть розвитку тих психічних функцій, які недостатньо сформовані; розвиток у студентів емпатії, доброчинності, бажання допомагати дітям у період їх адаптації до умов дитячого садка тощо.

2. Когнітивний. Наявність теоретичних знань про вікові, фізіологічні та психологічні особливості дитини молодшого дошкільного віку; особливості адаптації дитини до умов дошкільного навчального закладу; поєднання теоретичних знань із соціально-педагогічною практикою; висока пізнавальна культура; прагнення до постійного розширення та поглиблення наявних знань, розвиток професійного мислення.

3. Практичний. Уміння спілкуватися з дітьми як індивідуально, так і у дитячому колективі; навички здійснення діагностичного обстеження, обробки їх наслідків та вибудовування індивідуальних програм, за якими соціальний педагог буде працювати з дітьми, їх батьками та педагогічним персоналом ДНЗ; уміння організовувати різноманітну цікаву, змістовну діяльність з дітьми молодшого дошкільного віку, спрямовану на полегшення процесу адаптації дітей до ДНЗ.

Означені критерії та показники складають компоненти готовності майбутніх соціальних педагогів до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу. Аналіз програм підготовки майбутніх соціальних педагогів у ХНПУ імені Г.С. Сковороди засвідчує, що усі названі компоненти формуються у студентів протягом усього періоду навчання у різних видах діяльності. Так, у навчальному плані спеціальності передбачено курси «Соціальна педагогіка» (1 рік навчання), «Вікова фізіологія», «Технології роботи соціального гувернера» (2 рік навчання) «Педагогіка сімейного виховання» та «Етнопедагогіка» (3 рік навчання), «Соціально-педагогічна робота у дошкільному навчальному закладі» (4 рік навчання), які включені до програми підготовки фахівців дошкільного профілю «бакалавр» як навчальні дисципліни циклу професійної підготовки університету. Означені курси спрямовані на формування у студентів теоретичних знань про особливості соціального розвитку дитини, зокрема – про можливість адаптації дошкільника, засвоєння ним соціальних вимог і правил людського співбуття; студентів ознайомлюють з теоретичними основами організації практичної роботи з дітьми у період соціальної адаптації дітей дошкільного віку, вправляють у різних формах організації дитячої життєдіяльності, що визначається сучасними вимогами дошкільної освіти, передбаченими Базовим компонентом та чинними програмами дошкільної освіти.

Практичне вправління студентів у безпосередній роботі з дітьми дошкільного віку відбувається під час спецкурсу «Соціально-педагогічна робота у дошкільному навчальному закладі». Він має за мету формування особистості соціального педагога, озброєного знаннями щодо реалізації вимог сучасної дошкільної освіти з формування у дошкільників соціальної адаптації як базисної характеристики особистості, яка забезпечує повноцінне засвоєння нею соціальної реальності.

Протягом усього процесу професійної підготовки студентів мотивують до здійснення відповідної роботи під час різноманітних форм роботи. Зокрема – «Практикуму зі спеціалізації», які передбачено на кожному навчальному курсі, починаючи з першого; підготовки волонтерських заходів для дітей-дошкільників, практичних занять з окремих дисциплін на базі дошкільного навчального закладу; організації самостійної роботи студентів з навчальною та науковою літературою; здійснення наукової роботи під час курсового проектування; організації різних видів практики тощо.

Висновки. Отже, комплексне поєднання різноманітних форм та методів роботи (вивчення навчальних дисциплін та спецкурсів, організація позанавчальної роботи зі студентами, організація педагогічної практики)

забезпечать формування відповідного рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та впровадженні соціально-педагогічної технології адаптації дітей молодшого дошкільного віку; розробці комплексу ігор, тренінгів для дошкільників, вихователів та батьків, спрямованих на адаптацію дітей; підготовці програм, рекомендацій з оптимізації процесу адаптації в умовах дошкільного навчального закладу, які також можуть бути застосовані для підготовки фахівців зі спеціальності «Дошкільне виховання» та «Соціальна педагогіка» у системі післядипломної освіти.

Список використаних джерел

1. Артёмова Л. В. Усвоение правил поведения в процессе игры у старших дошкольников : автореф дис. ... канд. пед наук / Л. В. Артёмова. – Москва, 1965. - 20 с.

2. Богуш А. М. Шляхи наступності та перспективності в роботі дошкільних закладів та початкової школи // Сучасна початкова школа: пролеми, пошуки, знахідки / А. М. Богуш, О. О. Паскаль. – Тернопіль, 1994. – 12 с.

4. Булатевич Н. Чинники адаптації дитини до дитячого дошкільного закладу: [Електронний ресурс] / Наталія Булатевич // Освіта регіону. – 2013. – № 2. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/1087>

5. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Юлия Николаевна Галагузова. – М., 2001. – 373 с.

6. Дошкольное образование. Словарь терминов / [сост. Н. А. Виноградова и др.]. – М. : Айрис-пресс, 2005. – 400 с.

7. Кононко О. Л. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: [Електронний ресурс] / О. Л. Кононко. – Київ : Світич, 2008. – 430 с. Режим доступу: http://www.tutor.in.ua/attachments/bazova_programa.pdf

8. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: науково-методичний посібник / [науковий редактор О. Л. Кононко]. – К. : Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.

Носач А. В. *Особливості підготовки майбутнього соціального педагога з адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу.*

У статті розкривається сутність підготовки майбутніх соціальних педагогів до адаптації молодших дошкільників до умов дошкільного навчального закладу, визначено роль соціального педагога в процесі адаптації молодших дошкільників до умов дитячого садка.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність, соціальний педагог, адаптація, молодший дошкільник.

Nosach A. V. *Peculiarities of training of future social pedagogues for adaptation of junior preschool to the conditions of kindergarten.*

The article reveals the essence of the training future social pedagogues for adaptation of junior preschool to the conditions of kindergarten; the role of a social pedagogue in the process of adaptation of younger preschool to kindergarten conditions is defined.

Keywords: professional training, readiness, social pedagogue, adaptation, younger preschooler.

УДК [378.14:37.013.42]:379.8.092-057.87

Павленко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ РИЗИКОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. У сучасній Україні проблема профілактики ризикової поведінки учнівської молоді набуває особливої гостроти з огляду на те, що виховання молодого покоління відбувається в складних соціальних, економічних і політичних умовах. Така ситуація призводить до зростання проявів ризикової поведінки підлітків: збільшується кількість дітей, які належать до «групи ризику», порушують норми поведінки; збільшується кількість підлітків з агресивною поведінкою; зменшується роль школи й сім'ї в процесі соціалізації особистості; посилюється негативний вплив вулиці на дітей. Все це відбувається в умовах, коли виявилася зруйнованою система як шкільних, так і позашкільних культурно-дозвіллевих установ. Дозвіллева діяльність може стати ефективним засобом соціалізації і розвитку особистості, її індивідуально-творчої активності.

За таких умов виникає потреба у підготовці соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки засобами дозвіллевої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники вивчали різні аспекти проблеми реалізації профілактичної діяльності, а саме: питання готовності спеціалістів до профілактичної роботи зі старшокласниками (М. Ковальчук, О. Макеєва, О. Пилипенко, В. Чернишова та ін.); А. Макаренко розглядав роль колективу у формуванні особистості неповнолітніх; Б. Титова – роль культурно-дозвіллевої діяльності в соціалізації неповнолітніх; С. Белічева – організацію повноцінного спілкування з іншими людьми для корекції девіантної поведінки. Педагогічні теорії про особливості виховної роботи з дітьми групи ризику досліджували М. Ковальчук, Ю. Клейберг, М. Рожков, С. Шацький та ін., дозвіллеву діяльність та її ролі в розвитку особистості розкрито в працях Н. Анікеєвої, С. Шмакова та ін.

Мета статті: розкрити особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики ризикової поведінки засобами дозвіллевої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Однією з умов підвищення ефективності профілактичної роботи з профілактики ризикової поведінки є діяльність,